

Pas på! Fjenden kommer (måske)

Af Flemming Christensen

Forud for og under den Anden Verdenskrig blev der iagttaget en række sikkerhedsforanstaltninger, som var velkendte i samtiden. De nyere generationer har ikke så let ved at skelne imellem de forskellige institutioner. Det har derfor været af interesse at udarbejde en oversigt over, hvordan det civile beredskab fungerede i en mindre dansk provinsby. Her er Ribe valgt som udgangspunkt. I større byer var endnu flere organisationer virksomme under krigen, for eksempel igangsættelse af arbejde til de arbejdsløse, indsamling af spildprodukter og lignende.

Luftmeldetjenesten 1934-2004

I årene op til den Anden Verdenskrig oprettede man i Danmark forskellige beskyttelsesforanstaltninger for den civile befolkning, da truslen om en eventuel krig følte overhængende. Der havde for eksempel fra tysk side været krænkelser af det danske luftrum, hvilket foranledigede, at der blev oprettet et frivilligt luftmeldekorps, som havde til opgave at observere al flyaktivitet over landet. Luftmeldetjenesten fik officiel status ved en vedtægt af 30. november 1934, som var sanktioneret af statsminister Stauning og Kong Christian den 10.

Landet over blev der opført omkring

700 små tårne, hvorfra frivillige medlemmer af korpset kunne holde øje med himlen for så vidt skydække tillod det. Var der overskyet, kunne de måske høre motorlydene fra passerende fly. Der var installeret telefoner i tårnene, og mandskabet var forsynede med kikkerter. Telefonerne stod i forbindelse med en række centraler, hvorfra meldinger blev viderebragt til militære og civile myndigheder. Der blev sat sirener op, som i tilfælde af fare kunne advare civilbefolkningen, så den kunne gå i dækning i de betonbunkers, der også blev opført i alle byer. Da krigen endelig kom, måtte man nedlægge Luftmeldetjenesten, så landet kunne opretholde skinnet af at være en venlig nation. Efter krigen blev tjenesten reorganiseret i forbindelse med den såkaldte kolde krig. Korpset blev nedlagt 2004.

Statens civile Luftværn 1939-

Luftværnet var også en frivillig tjeneste, oprettet 1. januar 1939. Den havde til opgave at sikre befolkningen i tilfælde af luftangreb. Man skulle kunne rykke ud og bekæmpe brande, behandle tilskadekomne, genhuse udbombede og udarbejde evakueringsplaner. Opgaverne blev lagt på en række organisationer, der i forvejen havde en art militær struktur, Danske

Kvindens Beredskab, Spejdernes Hjelpekorps, Arbejdernes Samariterforbund og Dansk Røde Kors. Desuden blev det muligt at udskrive værnepligtige, som enten havde trukket frinummer eller var blevet kasseret. Luftværnet indrettede beskyttelsesrum, bunkere og samarbejdede med politikorpset og brandværnene.

I Ribe var det læge Svith, som stod for dette beskyttelsesarbejdes organisering. Han havde været meget aktiv for oprettelsen af spejderkorpset og var egnet til at indtage formandsposten for Luftværnsforeningen.

I modsætning til Luftmeldekorpset forblev Luftværnet aktivt under den Anden Verdenskrig, og 350.000 danskere var knyttet til det i fastere eller løsere grad. Læge Svith arrangerede, at de tunge kælderhvelvinger under den store byejendom Porsborg på Torvet i Ribe blev rammen om beskyttelsesarbejdet. Stedet var centralt, og hvelvingernes tyngde må formodes at have udgjort en sikkerhed mod bombeangreb. P. M. Hansen Ribe Kommune, sørgede for anskaffelse af det nødvendige materiel, og landbetjenten fik opsynet med det. Det drejede sig om nødbelysningsanlæg, lommelygter, økser, reb, stiksæve, kobben, vandspande, kiks, frugt, toiletspand m.v. I Porsborgs kælder indrettede man også kommandocentral, hvortil luftmeldeposterne kunne indtelefonere eventuelle meldinger om mistænkelige fly. Politimester Andrésen blev Ribes luftværnschef og

han skulle holde kontakt med byens institutioner, disponere over brandvæsen og sygehusvæsen med videre, alt eftersom situationen krævede det. Der blev sat tre sirener op i Ribe, på Gasværket (nu Vikingemuseum) på Stadionvej og på garver Simonsens ejendom i Sønderportsgade.

Den første melding kom den 29. november 1941. Byens tre sirener hylede med stigende og faldende toner i tyve minutter fra klokken 22.20. Det er uvist, hvor mange ripensere, der forlod deres dyner for at gå i beskyttelsesrummene. Det publikum, der var i byens biograf og så "Tag det som en Mand" blev i hvert fald blot gennet ud i biografens forhal. Her kunne de så vente til alarmen blev blæst af.

Den næste alarm kom tre måneder senere. Den 27. februar 1942 klokken 22.24 hylede sirenerne igen, og denne gang varede det to timer inden afblæsningen kom. Folkene i observationstårnene havde observeret nogle røgformationer, som havde vakt deres mistanke, det var en måneklar aften, og de havde ikke observeret nogen fly, men man måtte være på den sikre side!

Tredje alarm kom den 27. april 1942 klokken 0.55 og den blev afblæst klokken 1.45. Man mener ikke, at ret mange stod op for at søge beskyttelse den nat.

Fjerde alarm kom den 27. september 1942, hvor et engelsk bombefly, der blev forfulgt af en tysk jager, kastede sin bombelast på Holmene. Bomberne, der var brandbomber og sprængbomber, eksplod-

derede ikke, og tyskerne demonterede dem senere.

Senere accelererede antallet af luftalarmer i Ribe. Den 19. juni 1944 opgjorde man antallet til i alt 50, og de havde til sammen været 70 timer og 39 minutter. Den længste havde været den 8. januar 1943, den havde været mere end tre timer. De fleste alarmer kom om natten. Første dagalarm kom den 21. maj 1943. Ved dagalarmens indvarsling blev eleverne i Borgerskolen i Bispegade sendt i beskyttelsesrum i skolens kælder, men eleverne på Katedralskolen fik fri og måtte selv gå hjem. På Ribe Jernstøberi gik arbejderne ned i støberiets kælder, der var indrettet til beskyttelsesrum.

Beskyttelsesrummene var anlagt i kældrene, der blev ekstra afstivede og fik vinduerne tildækkede med jernbanesveller eller sandsække.

Civil Beskyttelse (CB)

CB-korpset blev etableret i Ribe i efteråret 1939 med malermester Christian Brogaard som leder. Der blev indkaldt nogle årgange af værnepligtige, som blev trænet i eksercits, gasmaskeøvelser, flykending og bombetyper. Kaj K. Krebs, lektor ved Katedralskolen, som havde været officer påtog sig at stå for denne grundtræning. Træningen fortsatte indtil besættelsesmagten den 19. december 1944 forlangte, at den skulle ophøre, da den militære træning blev opfattet som en trussel imod tysker-

ne. Men træningen i brandslukning, evakuering og lignende fortsatte. Denne træning foregik i kælderen under Ribe Midtmølle og blev ledet af brandmændene og kommunens tekniske tjeneste. Der var endvidere en speciel træning i beskyttelse mod giftgas. Ganske vist var der forbud imod brug af giftgas ifølge Haagerkonventionen, men rygterne om gasangrebene under den Første Verdenskrig manede til forsigtighed. Lektor Dalsø fra Katedralskolen forestod denne gastræning, som man kaldte det. Øvelserne bestod mest i førstehjælp og afvaskninger med vand og sæbe på personer, der måtte have været i kontakt med giftgas.

Civilbefolkningen blev opfordret til at have et lager af "hvide klude" parat som forbindelsesmateriale. Man skulle altså ikke kassere tyndslidt sengetøj, men vaske det, klippe det i strimler og rulle det sammen, så det kunne være parat i nødstilfælde.

På Ribe Sygehus forestod overlæge David Bøggild sanitetstjenesten. Han holdt foredrag om førstehjælp og genoplivning, og der blev foretaget bæreøvelser med transport af tilskadekomne. CB-korpset patruljerede i gaderne og skulle blandt andet påtale, hvis der nogen steder ikke var mørkelagt tilstrækkeligt. De skulle deltage ved redning af mandskab ved eventuelle nedskudte fly. De kom nu ikke rigtigt til at deltage i nogen redningsaktioner, da besættelsestropperne ikke lod dem komme til de få gange, der virkelig var nødlandin-

ger eller nedskydninger.

Dette skete den 17. december 1942, hvor et engelsk fly faldt ned mellem Skærbæk og Ribe. Lufttrykket ved den påfølgende eksplosion knuste glasset i isenkræmmer Nyborgs udstillingsvindue på hjørnet af Mellemdammen og Ribe Vesterå.

CB-korpset, gerne omtalt som Vagtværnet, kom på gaden, da politikorpset blev arresteret og ført til Tyskland. I Ribe fandt de tyske soldater betjent J. Chr. Jensen på politistationen, da de kom for at arrestere betjentene. Han ville ikke forlade stationen før han var sikker på, at alle var blevet advaret.

CB-betjentene var uden politimæssig myndighed og de var ubevæbnede, men de tjente til at berolige befolkningen, når de patruljerede gaderne under mørklægningen. Korpset blev først nedlagt et par år efter krigen. De havde haft tjansen med at holde orden på de tyske flygtninge, der kom til Danmark efter krigen afslutning.

Afvikling

Det meste af ovennævnte blev afviklet kort efter krigen ophør. Dog fortsatte Luftmeldetjenesten endnu en tid under indtrykket af den kolde krig. De betonstøbte bunkers ligger til dels endnu enkelte steder, og det hænder, at der dukker andre minder om krigen op i private hjem. Den Anden Verdenskrig står undertiden for yngre generationer som en tid, hvor der skete noget i Danmark. Men sandheden

er, at krigen tid netop var karakteriseret ved, at der næsten ingen ting skete. Varerationeringen, mørklægningen og forberedelserne til en katastrofe var det, der fyldte mest i almindelige folks dagligdag.

Artiklen er bearbejdet af redaktionen.

Flemming Christensen, tidligere lærer ved Aarhus Købmandsskole. Født 1930. Opvokset i Ribe. Har tidligere skrevet artikler i R.A.